ماغدۇر كەتكەندە

زۇنۇن قادىرى

(1)

ئۇ بېشىنى تۆۋەن ساڭگىلاتقان ھالدا ئارىنىڭ ئۇچى بىلەن چۆيۈندەك قاتقان يەرنى سىجاپ ئولتۇراتتى،كونا نەيزە بويى ئۆرلىگەندىن تارتىپ نامازدىگەرگىچە بىر دائىرىنى ئايلىنىشۋېرىشى ۋە تولۇقنىڭ بىرخىل گۈپۈلدىگەن ئاۋازى مېنى زېرىكتۈرىۋەتتى،توغرىسىنى ئېيتقاندا،ئۇستىخانلىرىم ئاجراپ كەتكەندەك بولۇپ،پۈتۈن ئەزايىم سېرقىراپ،ھاردۇق يېتىپ قالغاندى.

ئۇجمە تايىقى بىلەن ئاتنىڭ ساغرىسىغا كۆچۈمنىڭ بارىچە بىر نەچچە قېتىم ئۇرىمەن،دېۋىتىپ تېزگىنىنى سېرىيمەن،ئات يەنە قاتراپ كېتىدۇ،بەش ئالتە چۆرگىلەپ قويۇپ ئېغىر يۈك تارتقاندەك يەنە ئاستا مېڭىشقاچۇشىدۇ،مەنمۇ ئارام ئالغاندەك بولۇپ،دىمىغىمدا ناخشا ئېيتىپ خىيال سۈرۈپ كېتىمەن:«دۇكاندارلارنى قارا،ئۇلار ئاپتاپتا كۆيمەيدۇ،تەرلىمەيدۇ.سۇ سېپىپ قويۇپ،سايىدا جىم ئولتۇرىشىدۇ،قانداق راھەت».«خامان ئالماق-شەھەر ئالماق»دەپ راست ئېيتقانىكەن.تېخى مۇشۇ دۆۋىلەگىلىك باغنى يۇمشىتىۋېتىش كېرەك،ئۇنى ساماندىن ،توپىدىن ئاجرىتىپ ئالغۇچە جېنىدىن تويۇشىماسمۇ.بۇغدايىنى قىپقىزىل چەش قىلىدۇ،قەلەندەرلەر يۈگۈرۈشۈپ كېلىدۇ،ئۇلارغا بىر-ئىككى گۈرجەكتىن كەپسەن بېرىلىدۇ،ئۇ كۈنى خامانغا مانتا قويغانلارغا ئىككى پۈت بۇغداي بېرىمىز دەيدۇ،ئۇندىن بىرىنى ئۆشرىگە ئالىدۇ،ئاندىن چەشنىڭ ئالدىدىكى دانلىق يەردىن خاماندىلا ئۈگۈت ئېتىپ،ددانىنى قاچىلاپ قويۇشىدۇ،ھەم دان ھەم ئۆشرە ئالسا دېھقانلارغا ئېغىر بولمامدۇ؟...بىرنى ئالسىمۇ بولىدىغۇ؟تېخى لىكوغا بارىدىغان مەدىكارلارغابۇغداي بېرىدىغانغا جازانىغا پۇل ئېلىپ بەرگەن، ئۇنى سىلەر تارتىسىلەر دېگەندى،ئۇنىڭغا قانچە خو بۇغداي كېتەر،ئارپا-بۇغداي

سېلىقى بار،ئۇنىڭغىمۇ بۇغداي سېتىپ بېرىش كېرەكمۇ يەنە؟ھارۋا سەيسىسى،كۆمۈر سېلىقى...يەنە مەن بىلمەيدىغان يەنە قانداق بالا-قازالار بارئىكىن؟بۇغدىيىمىزنىڭ ئورۇقى تۆت خو،ئەگەر ياخشى بولغان بولسا قىرىق خو بولار،ئۇنىڭدىن يىگىرمە خوسى بىزگە تېگىپ،ئون نەچچە خوسى دەنگە كەتسە،شۇنىڭ بىلەنلا كېلەر يىللىق ئورۇقلۇققا ۋە ئاش-ئوزۇققا بىرنەرسە ئاشامدۇ؟ياق،ئاشمايدۇ!ئەگەر دەنگە پۇل ئالسا،باشقا نەرسىلەرنى سېتىپ تۆگىتىپ،ئون نەچچە خوچە بۇغداينى ساقلاپ قويۇش كېرەك، تۇرمۇشنىڭ تۇرلۇك قاراڭغۇ جايلىرىغا چۆشۈپ قالماي،قاەنداق قىلىپ ياخشىراق كۈن كەچۈرۈش ئارزۇلىرى مېنى ئەتراپىمنى ئورىۋالغان ھادىسىلەردىن ئاجرىتىپ،ئاللىقانداق تېگى يوق دېڭىز ئىچىگە ئاتقان ئىدى،ئاتنىڭ تويۇقسىزلا پۇرقىش بىلەن خاماندا تۇلۇق ھەيدەۋاتقانلىقىم ئېسىمگە چۈشتى،ئات بولسا توختاپ قېلىپ،بۇغداي يەۋېتىپتۇ،خامان تېپىدىغان كىشى ئارىغا ئېسىلىپ ئۇخلاۋېتىپتۇ،ئۇنىڭ چىرايى خۇددى ئالدىدىكى ساماننىڭ رەڭگىدەك،قاپاقلىرى ئىششىق،گەز باغلاپ كەتكەن لەۋلىرى ئۈستىدە تۇكۇرۇك كۆپۈكلىرى گىژىلداپ ،چۈشىنىپ بولمايدىغان ئاۋازلار كېلىپ تۇراتتى،كۆڭلەكسىز تېنىگە كېيىۋالغان چىرىپ كەتكەن پەشمەتى ۋە مايلاشقان شاپاق بۆكى ئۇنىڭ چىرايىنى تېخىمۇ سەتلەشتۈرۈپ كۆرسىتىدۇ،ئۇنىڭ كۆڭۈلگە غەشلىك سالىدىغان چىرايىغا قاراپ مېنىڭ ئۆچلۈكۈم كېلىدۇ.

«بۇ بولۇمسىز ھورۇن ئادەم»،دەيمەن ئىچىمدە،يەنە ئويلاپ يەنە ئۇنىڭغا ئىچىنىمەن،«بۇ گاڭگىراپ كەتكەن ئادەم»،مەنمۇ چوڭ بولغاندا يولۇمنى تاپالمسام،ئەنە شۇنداق تەمتىرەپ قالىمەن.

نېمشقا نۇرغۇن ئادەملەر مۇشۇنداق يامان كۈنلەرگە قالىدۇ؟مەن بۇ سوئالنىڭ تېگىگە ئويلاپ يېتەلمەيتتىم،يەنە خىيالىم چېكىش كىرىپ كەتكەن لەگلەكنىڭ تانىسىدەك بولۇپ كېتەتتى،چەكسىز كەتكەن ئېتىز باغرىغا نەزەر تاشلىدىم.

بىر-بىرىگە تۇتىشىپ كەتكەن ئېگىزلار ئاپتاپتا ساپسېرىق ئالتۇندەك تاۋلىناتتى،ئېرىقنىڭ قىرىدىكى چۆپلەر ۋە دەل-دەرەخلەر يېشىل بولۇپ كۆرۈنەتتى،ئۇياق-بۇياقلاردىكى خامانلاردىن فونتان بولۇپ ئاسمانغا ئېتىلىۋاتقان توپانلار ۋە بۇغدايلىقلاردا مۇكچىيىپ بەس-بەس بىلەن ئۇملەر كېتىپ بارغان ئادەملەرنىڭ ھەريكەتلىرىتوپىغا چېچىلىپ كەتكەن دانىنى يىغىۋېلىش ئۈچۈن باشلانغان كۆرەشنىڭ نەقەدەر جىددىي ئىكەنلىكىنى

كۆرستىپ تۇراتتى،يىراق جايلاردىن ئۇرما ناخشىسى ئاڭلىنىپ تۇراتتى:

ئۇمىنى تولا ئۇرۇپ،
بىلىكىڭ تالدىمۇ يايىرىم؟
ئاز كۈن ئويناپ ئايرىلدۇق،
يۈرىكىڭ قاندىمۇ يايىرىم؟ ,
«ئالتۇنۇم،ئامرىقىم،ئومىقىم...»

ئوهو!نېمىدېگەن چىرايلىق ناخشا ئېيتىدىغان ئادەملەر بۇ هە؟ئارزۇ-ئارمانلىرىغا قانمىغان يۈرەكلەردىن موشۇنداق پارقىراپ تۇرىدىغان ئۈنچىدەك سۆزلەر تۆكۈلۈپ چىقىدىكەن-هە!

خامانغا بىزنىڭ ئوتاقچى كەلدى،ئۇ سۇ يېغىدا ياغلىنىپ،قارا مومدا مايلىغاندەك پارقىراپ تۇرىدىغان ئەسكى بىرخۇرجۇن بىلەن ئېلىپ كەلگەن ئىككى نان،بىرقاپاق ئەتكەن چايىنى مۆرىسىدە كۆتەرگەن پېتى ئۇخلاۋاتقان ئادەمگە قاراپ تۇرۇپ قالدى.

-هوي باقىكا!-دېدى ئوتاقچى غەزەپ بىلەن ،بەللى،موشۇمۇ ئىش بولدىمۇ؟ باقى تەمترەپ قوپۇپ:

-يۇمشاپ كېتىپتىغۇ؟مېنى نېمىشقا ئويغاتمايسەن؟-دەپ ماڭا قارىدى.مەن ئۇنىڭغا جاۋاب بەرگۈچە ئوتاقچى جۇدۇن بىلەن خۇرجۇننى يەرگە ئىرغىتىپ:

-سىزنى خامانغا كېلىپ ئۇخلاپ بېرىڭ دەپ چاقىرمىدىم-دە،يېرىم پۇت بۇغدايىنى هالاللاپ ئالسىڭىز بولمامدۇ؟-دېدى .

-مېجەزىم يوق...-دېدى باقى ئارتۇق سۆز قىلماي،مەهبۇس قىياپىتىدە يەرگە قاراپ قالدى.

-ئەكىلىڭ ئارىنى!مېجەزى يوق ئىمىش؛مېجەزى يوق ئادەم ئىشلىمەيمەن دېيىش

كىرەك!نەچچە ئوتاق ئاشلىقتىن كىچە-كۈندۈز ئىشلەپ بىزگە ئاشىدىغىنىمۇ چاغلىق،خەقنىڭ دەردىنى تارتقۇچىلىكىمىز يوق،ئۆزىمىزنىڭمۇ يېتىپ ئاشىدۇ...مېجەزىڭىز بولمىسا بىرىڭ،ئۆيىڭىزدە يېتىڭ !

ئوتاقچىنىڭ زەردە بىلەن قىلغان ئاچچىق سۆزلىرىنى ئىچىگە يۇتىۋەتكەن باقى گەز باغلاپ كەتكەن كالپۇكلىرىنى يالاپ،ئۇلۇغ-كىچىك تىندى-دە،ماتەمدار كىشىدەك بېشىنى تۆۋەنسالغان هالدا مەهەللە تەرەپكە بىر بېسىپ-ئىككى بېسىپ يۈرۈپ كەتتى.

(2)

باهارخان كىچىككىنە قىزىنىڭ ۋاي سالغىنىغا قارىماي،ئۇنىڭ يېرىلغان پۇتلىرىنى چىراق يېغى بىلەن داغلاۋاتقان ئىدى.-ئەزىرايى خۇدا،تويدۇم موشۇ كۈندى،-دېدى باقى قولدىكى بەتىنكىنى يەرگە ئېتىپ،بېگىز سانجىلغان قولىنى سىلكىدى،-بۇنىڭ جايى قىغ،ئالۋاستىنىڭ...ئوچاققا تاشلاپ كۆيدۈرىمەن!

-ئەۋەي،تۆمۈر بولسىمۇ ئۇپرايدۇ،بۇ يىل قىش چىقسا شۇ بەتىنكىگە بەش يىل بولىدۇ،هېلىمۇ ياز بويى ئۇنى ئاياپ يالاڭئاياق يۈرىمەن.

باقى خوتۇنىنىڭ بەتىنكىسىنى يەنە ياماشقا كىرىشتى.ياماپقۇ ئۇنىڭغا ياماق سېلىشۋاتقىنى يوق،كەندىر چېگە بىلەن ئۇياق-بۇياققا تارتىپ يۈرۈپ پۈرۈشتۈرەتتى،چىرىپ كەتكەن قىرىم چاك تۇتالماس ئىدى،باقى بەتىنكىنى پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلىپ تىكىشكە كىرىشتى،يېڭنە ئۆتكەن جايغا تۇكۇرۇكىنى پۈركۈپ چېگىنى ئېهتيات بىلەن تارتاتتى . !

ئادەم بويىدىن ئىككى غېرىچلا ئېگىزلىكتىكى ئۆي ،بۇنى ئۆزي دەپ ئېيتقىلىمۇ بولمايدۇمومايلارنىڭ ئالۋاستى كەپسى دېگىنىگە ئوخشاشلا بىرنەرسە،ئۇياقتا ئورۇن كۆرپە نامى بىلەن بىرقۇچاق ئەسكى-تۇسكە نەرسىلەر تىزىپ قويۇلغان ،يەردە ئىككى غۇلاچچە تىتىلىپ كەتكەن كىگىز،چېلەك،چۆگۈن،چۆمۈچ،تۆمۈردى ياسالغان نەرسىلەر ئەمەس دېهقانلار ئۆزى تېرىپ ئالغان قاپاقلار ناهايىتى بۇ ئۆيدە پۇلغا ئەرزىيدىغان بىرلا نەرسە

كىچىككىنە بىر قازان.بىراق بۇقۇمىۇ ،چۆيۈنمۇ بايقىۋالالمىدىم،ئۇنىڭ ئوتى تەرىپىدىكى بۇلۇڭدا توشقاندەك تۈگۈلۈپ ئۈچ-تۆت بالا ئولتۇرىدۇ،ئانا-بالىلارنىڭ بىر-بىرىدىن پەرق قىلمايدىغان توپىرەڭ چىرايىدىن ئادەمگە يارىشىدىغان ئىسسىقلىق،خۇشاللىقلار پەقەت تېپىلمايدۇ.ھەممىنىڭ قاپىقى تۈرۈك،جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرىدۇ، «بالىلىق ئۆي -بازار،بالىسىز ئۆي مازار »دېگەن سۆزلەر بۇ ئۆيدە قېنى؟

«ئېھ،ئېھ»لىغان ئۈنلەر،قايسى بىرىنىڭ قاتتىقراق ئىڭرىغان ئاۋازى ئاڭلانغان ئىدى،دادىسى قارغاشقا باشلىدى.

-سەپرايىمنى ئۆرلەتمە!ھازىر ئوجۇقتۇرىۋېتىمەن!يا ئۆلمىدى بۇ ئىنجىمارۇق جىخن تەگكەنلەر...

-ئىت...

-موخو!

-نېمانچە سەپرالىق بۇ؟جان ئاغرىغاندىكىن كېيىن دادلىمامدۇ؟ئۆزىمۇ تاڭ ئاتقۇچە غىڭشىپ يۆتىلىپ ياتالمايدىغۇ،-دېدى باھارخان.
يەنە جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرۈپ كەتتى،چىراغدىن بىر غېرىچ ئۆرلەپ تارقىلىۋاتقان ئىس تام-تورۇسلارنى قارا رەڭدە بوياۋاتقان،ئۆينىڭ ئىچى بارغانسېرى گۇگۇملىشىپ،ئىچىدىكى ئادەملەرنى خىيالى بىرگەۋدىلەرگە ئايلاندۇرماقتا ئىدى،مەن ئاچچىق زەردە گەپلەر بولۇپ تۇرىدىغان بۇ ئۆيگە كىرىشتىن ۋاز كەچتىم،بىچارە ئادەملەرگە ئۆزرە ئېيتىپ كېلەي دېگەن خىيالىم سوغا چۈشكەن قاردەك ئېرىپ كەتكەن ئىدى،پەنجىرە تۈۋىدىن ئاستا-ئاستا بېسىپ ئارقىغا يېنىپ كەتتىم،ئۆيگە بېرىپ ياتقاندا تىنىچ ئۇخلىيالمىدىم،ئۇنىڭ باللىرى شۇنچە مۇلايىم،ئۇلار باشقا كىشىلەرنىڭ باللىرىدەك كوچىنىڭ ئۇ بېشىدىن بۇ بېشىغا قىقاس-چۇقان سېلىپ يۈگۈرۈشمەيدۇ،تال چىۋىقنى ئات ئېتىپ كوچىنى چاڭ كەلتۈرۈشنىمۇ بىلمەيدۇ،بوسوغىدا،ئۆينىڭ بۇلۇڭ پۇچقاقلىرىدا دەرمانسىز شۇمشىيىپ ئولتۇرغىنى ئولتۇرغان،ھەممىسى ئاغرىق،يەنە ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەركۈنى بىرنەچچە قېتىم تەگرىدىن ئۆلۈم تىلەش،ئاتا-ئانىلىرىمۇ ئاغرىپ ،ئوقەت قىلىدىغان كىشى يوق،پەقەت ئۇلار قارغىش،رەنجىش،كۆڭۈل ئاغرىقنى كەسىپ قىلىۋالغاندەكلا كۆرۈنىدۇ،بۇ نەقاتارلىق ئۇسال كۈن كەچۈرۈش ھە!

باقى ھەركۈنى مەسچىت ئالدىدا يانپاشلاپ ياتىدۇ،باھارخان مەھەللە بېشىدىن ياكى ئايىغىدىن كۈلۈمسىرەپ بولمىسا،سۈلتىيىپ كېلىدۇ،ئۇنىڭ پاخپايغان چاچلىرى،چاپاق بېسىپ قىزارغان كۆزلىرى،جۇل-جۇل بولۇپ كۆڭلەكتىن كۆرۈنۈپ تۇرغان كۈلرەڭ تېنى،كۈلسىمۇ،يىغلىسىمۇ باقىنىڭ «ئالۋاستى»دەپ تىللايدىغان قىياپىتىنى ئەسلىتىدۇ،لېكىن دۇنيادا باقىغا بۇنىڭدىن مېھرىبان باشقا ھېچ نەرسە پۈتۈلمىگەن،مۇھەببەت ئۇلۇغ نەرسە دېسە مانا شۇنىڭغا ئىشەنسە بولىدۇ،بەزىلەرنىڭ ئۇنىڭ بىلەن گەپلەشكۈسى كەلمىگەن بىلەن ،دۇنيادا باقىغا ئۇنىڭدىن چىرايلىق كۆرۈنىدىغان ئىككىنچى بىرئادەم بولمايدۇ،ئۇرۇشىش،تىللاش،رەنجىش بۇ ئائىلىگە ئەسلى خاس ئەمەس،ئۇلار بىر-بىرىگە نېمە يامانلىق قىلىشقان گۇناھى ئۈچۈن زەردە قىلىشىدۇ؟ئۇرۇشقىدەك ئىش بارمۇ؟يوق.پەقەت تۇرمۇشنىڭ ئاچچىق زەھىرى مەست قىلغان چاغدىلا شۇنداق بولۇپ قالىدۇ.باھارخان نان ياققان جايدىن بىر-ئىككى نان،گاھى چاغدا كوزىدا ياكى ھېجىردا تاماق كۆتۈرۈپ كېلىدۇ،شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئۆي تەرەپكە قايرىلدىمۇ،باقى ئارقىسىدىن ھېچ تەرەپكە قارىماي دوڭگۇلداپ كىرىپ كېتىدۇ،باھارخان نېمىكى تاپسا ئوتتۇرىغا قويۇپ،ئۆزى بىرچەتتە قاراپ تۇراتتى. چوڭ ئادەم نەپسىنى يىغۇۋېلىشى مۇمكىن ، لېكىن چالا تاماق يەپ قالغان كىچىك بالىلارنىڭ مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزىگە تىكىپ قاراش ناھايىتى تەس.

كۆڭۈلنىڭ نازۇك يەرلىرىگە بولغان بۇنىڭ تەسىرىنى قورسىقى توق كىشىلەرنىڭ چۈشەندۈرۈپ بېرىشىمۇ تەس،بۇ ئائىلىدە كۆپ ۋاقىتتا شۇنداق يېرىم تويۇنۇش ھۆكۈم سۈرەتتى،بالىلار تامىقىنى بىر-بىرىدىن قىزغىنىپ چاينىماي يۇتىدۇ،قاچىدا ھېچ نەرسە قالمىغاندىن كېيىن،تاماقنىڭ تاتلىقى قالغان قوللىرىنى يالاپ،شۈمەپ ئانىسىغا «يەنچۇ» دېگەن مەنىدە بويىنىنى سىڭايان قىلىپ تەلمۈرۈپ تۇراتتى،مەن بالىلارنى بۇ قىياپىتىدە كۆرگەندە،چىداپ تۇرالماي يەرگە قارىۋالاتتىم.

(3)

-بىز شەيتاننىڭ ئەۋلادى ئەمەسقۇ؟توۋا قىلدىم..-دېدى باقى ياقىسىنى تۇتۇپ،-ھېچكىم بىزنى ئېلىۋەتكەن تىرنىقچىلىك كۆرمەيدۇ،خۇددى بىر سۈپۈرۈندە ئەخلەت،بىزمۇ جاھان تۇتۇپ كۆرگەنغۇ،ئەلنىڭ گۈلىگە گۈل،خالىغا خال قويغان،مۇنداقلا

ئەمەس ئىدۇق .

ئۇ بىرنەرسە تىڭشاۋاتقاندەك بويىنىنى ئېگىپ جىم بولۇپ قالدى،مەن تونۇردىن پۇتۇمنى تارتىۋېلىپ،ئاسمانغا قارىدىم.يېقىنلا بىرجايدىكى قارىياغاچ شاخلىرى ئارىسىدىن تولۇن ئاي ماراپ تۇراتتى،يۇمشاق شامالدا تىترىگەن يوپۇرماقلار تونۇر بېشىدىكى ئالا كۆلەڭگۈنى نازغىتىپ تۇراتتى،كېچە بەك چىرايلىق ئىدى،ئۇزاق يەرلەردىن ئېتىزدىن قايتقان كىشلەرنىڭ ناخشىلىرى ئاڭلىنىپ تۇردى،مەن يەنە پۇتۇمنى ساڭگىلىتىپ:

ـجىمىپ كەتتىڭىزغۇ باقكا؟جاھاننىڭ كارى تۈگەيدۇ،قېنى ناخشا ئېيتىڭا!ـدېدىم.

ئۇ خىرىلدىغان ئاۋازى بىلەن ئۇزۇن بىر ئېھ تارتىپ،چىشىنىڭ ئېقىنى كۆرسەتتى.

ـبىز ناخشا ئېيتقان»كۈچ ـقۇۋۋىتىمىز بار چاغدا،قانداق يىگىت ئىدۇق بىلەمسەن؟بىزنىڭ پىشانىمىزگىمۇ يەر پۈتكەن،ـ15خو يىرىم بار ئىدى،مېنىڭ بىر ئات،بىر هارۋا،بىر سېغىپ ئىچىدىغان سېيىرىم بولغان،ئۆزئالدىمغا بىر جۈپ ئۆكۈزنى قوشقا قاتاتتىم،تورغاي چىللىغاندا قوپۇپ،تا ئەل ياتقۇچە ئېتىزدا قوش ھەيدىگەن،كەتمەن چاپقان،ئورما ئورغان ئەزىمەت ئىدۇق،بىز ئېچىق ئېتىش ئۈچۈن قومۇرغان چىمنى ئىككى ـئۈچ ئادەم ئاران كۆتۈرەلەيتتى،ناخشىنى دېگەن مانا شۇنداق چاغلاردا ئېيتىپ ئادىشىپ كەتكەن دېگىنە بىز،ھەي...ئەمدى كۈچ يوق،يۈرەك يوق.

ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ تۇرۇپ،ياش يىگىتلىك چاغلىرىدىكى شېرىن ئەسلىمىلىرىنى زوق ـشوق بىلەن ئېيتىشقا چۈشۈپ كەتتى.

ـمېنىڭ ناخشا ئېيتالايدىغانلىقمنى ئاڭلاپتىكەنسەن ھە!راستىنى ئېيتقاندا مەھەللىدە مېنىڭچىلىك ناخشا ئېيتالايدىغان كىشى يوق ئىدى،مەن بولغان توي ـتۆكۈن مەشرەپلەر ئالاھىدە قىزىپ كېتەتتى،ئوتتۇز ئوغۇلنىڭ سەرخىل گۈلىنىڭ بىرى ئىدىم؛ھەممە مېنى«باقەم،باقەم»دېيىشىپ ئېغىزىدىن چۈشۈرۈشمەيتتى،بولۇپمۇ مە ن ناخشىنى قاچان تولا ئېيتتىم،مانا بۇنى ساڭا سۆزلەپ بېرىمەن،ھەي...ئېسىت ياشلىق چاغ!قانچىلىك شوخلۇقلارنى قىلغان بىز .

باقى ناھايىتى 45ياشلاردىكى كىشى بولسىمۇ،ئۆزىنى سەكسەن-توقسان ياشلاردىكى بوۋاي چاغلايتتى،چۈنكى تۇرمۇشنىڭ قاتتىق قولى ئۇنىڭ ياقىسىنى دەم ئالدۇرماي سىققان،سۆلۈكلەر ئۇنىڭ قېنىنى شوراپ،ئۇنى قۇرۇق قاقشال قىلىپ،ماغدۇرسىز ئاپئاق ساقال ئادەم قىلىپ قويغانىدى.

ئۇ قۇرۇپ كەتكەن تامىقىنى ھۆللەپ،تۇكۇرۇكىنى يۇتۇپ،سۆزىنى داۋام قىلدى:

-ئۆرۈكلەر راسا مەي باغلاپ پىشقانىدى.ھاۋا تىنجىق،ماداخان قىلىنغان ئالدى ئوچۇق كۆڭلىكىمنىڭ ھەممە ئىزملىرىنى يېشىۋەتتىم،بېشىمدا قىرلانغان ئاق مالىخاي،پۇتۇمدا پەس پاشنا مەسكاپ ئۆتۈك .

تام شورىلىرىدىن ئاتلاپ چۈشۈپ باغلاردىن ئۆرۈك تاللاپ يەپ يۈرگەنىدىم،قويۇق ئۆرۈك دەرەخلىرى ئارىسىدىن ئۇچ-تۆت بالىنى ئەگەشتۇرۇپ،بىر قىز چىقىپ كېلىۋاتاتتى،مەن ئۇنى تونۇدۇم،ئۇ ئۇششاق ئۆرۈلگەن قويۇق قارا چاچلىق،پىستە كۆزلۈك،لەۋلىرى جىنەستىدەك قىزارغان،سۇمباتلىق باھار ئىدى .

بىز ئۇچرىشىپ قالغان چاغلاردا ئوچۇق چىراي بىلەن كۈلۈمسىرىشىپ ئۆتۈپ كېتەتتۇق.باھار كۈلگەن چاغدا ئىككى قوۋزىقىدىكى زىنىقى ماڭا ئۇنىڭ چىرايىنى ناھايىتى يېقىملىق قىلىپ كۆرسەتتى.

ئەنە ئۇلار توپتوغرا مەن تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتىدۇ،يۈرىكىم دۈپۈلسەپ كەتتى،ئا؛دىمدىكى ئېگىز ئۆسكەن باراقسان شاخلىق ئۆرۈك ئۈستىگە چىقىۋالدىم.

باھار شۇ ئۆرۈك تۈۋىگە كېلىپ:

-تېرىڭلار ئۇكىلىرىم،موشۇ ياخشى ئۆرۈك،-دېدى-دە،قولىدىكى سېۋەتنى يەرگە قويۇپ،ئۆرۈك تېرىشكە باشلىدى.مەن كەپتەرنى ماراپ ياتقان مۈشۈكتەك يوپۇرماقلار ئارىسىدىن ئۇنىڭغا قاراپ،ھەرىكىتىنى تاماشا قىلىۋاتىمەن.ئۇنىڭ ئىككى مەڭزى گىردە ناندەك قىزارغان،بۇرنىنىڭ تۆپىسىدە گۈل ئۈستىدىكى ئۇششاق شەبنەم دانلىرىدەك تەر تامچىلىرى تىزىلىپ تۇراتتى.ئېڭىشكەندە ئىككى مۈرىسىدىن ئالدىغا چۈشكەن چاچلىرىنى

ئەپچىللىك بىلەن سىلكىتىپ ئارقىسىغا ئېتىپ قويىدۇ،ئارىلاپ-ئارىلاپ كۆزىگە چىرايلىق كۆرۈنگەن ئۆرۈكلەرنى ئاغزىغا سېلىۋالىدۇ.
ئالا بولغان ئۆرۈكتىن ئۈچ-تۆت تال ئۈزۈپ ئالدىم-دە،غولىنى چەنلەپ تۇرۇپ بىرنى ئاتقاندىم،ئالدىغا چۈشتى،ئۇ ئۇياق-بۇياققا قاراپ قويۇپ،يەنە ئۆرۈك تېرىشكە تۇتۇندى،ئىككىنچى قېتىم ئاتقاندىم،بېشىغا قاتتىق تەگدى ئەتىمالىم،قوشۇمىسىنى تۈرگەن پېتى ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇپ:

-ئو...هوي،قايسىڭوي؟نېمانداق قىلىسەن؟-دەپ ئارقىسىدا ئۆرۈك تېرىۋاتقان بالىغا گۆلەيدى.

ئۆزۈمنى تۇتالماي كۈلۈۋەتكەندىم.

-ۋىيەي...ساراڭ-دېدى-دە،چالۋاقاپ،سېۋەتكىمۇ قارىماي دومسايغان بويى باغدىن چىقىپ كەتتى.

هەي،مانا ئامدى قالدىم بالاغا، ئۇ تاۋى نازۇك ئىكەندە، نېمشقا ئويناشتىم-هە... ئەمدى بۇ گۇناهنى قانداق يۇيۇش كېرەك؟ باللار بىلەن سېۋەتنى ئۆرۈككە لىق تولدۇرۇپ، باهارنىڭ ئۆيىگە كېتىپ بارىمەن، ئۇ ئانىسىغا يىشغلاپ بارغان بولسا، «هوي جۇۋاينىمەك كەتكۈر،قىزىمغا نېمشقا تېگىشتىڭ؟...» دەپ جاۋىلداپ كەتسە،نېمە دەيمەن؟سېۋەتنى ئىشىككە قويۇپ قېچىش كېرەك.

ئىش مەن ئويلىغاندەك بولۇپ چىقمىدى،پۈتۈنلەي باشقا،باهارنىڭ ئانىسى هويلىدىن پايپاسلاپ چىقىۋاتاتتى،گەپ قىلماستىن سېۋەتنى ئىشىك ئالدىغا قويغاندىم.

-رەھمەت بالام،خۇدا ئۆمرىڭىزنى بەرسۇن.باهار ئۆزى قەيەردە قالدى؟-دېدى.

مېنىڭ گۇناهىم تېخى بۇيەرگە يېتىپ كەلمىگەنلىكىنى هېس قىلىپ:

-كېلىۋاتىدۇ-هازىرىچە مەندىن خىش بولغان بىلەن كېيىن تىللايسەنغۇ؟-دېدىم مەن

ئىچىمدە.ئارتۇق سۆز قىلماستىن ئارقىمغا ياندىم.

ـ ھېم،تازا ئىشلىتىۋالدىمغۇ تازا،ـ غورىنىڭ يېنىدىكى چولاق تام كەينىدىن تۇيۇقسىز چىققان بۇگەپ مېنى چۆچۈتىۋەتتى. ئىتتىك ئارقىغا قارىسام،باھار كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپتۇ .

ـ ۋاي تاۋى نازۇك،شۇنىڭغىمۇ يامانلاپ كەتتىڭىزمۇ؟ـ دېدىم .

ئۇ ئۇنچىقماي چېچىنىڭ ئۇچىنى ئويناپ يەرگە قاراپ تۇردى،ئۇنىڭ كۈلۈمسىرەپ خۇمارلاشقان كۆزىدىن رەنجىگەنلىك سېزىلمەيتتى،«تاۋى نازۇك»دەپ قىلغان تەنەمگە جاۋاب قىلماستىن شۇنداق يېقىملىق ،مۇلايىم قاراپ تۇرۇشى،«مەن سېنى ياخشى كۆرىمەن»دەۋاتقاندەك،خۇددى شۇ ۋاقىتتا ئۇ«قاھ» دېسەم،قولۇمغا كېلىپ قونىدىغان قۇرغۇي بولۇپ كۆرۈندى .

تەلپۈنۈپ تۇرغان ياشلىق كۆڭلۇمدە ئۇ بىرىنچى قېتىم ھېچنېمە تەگلەشتۇرۇپ بولمايدىغان ئىسسىق بىر تۇيغۇ قوزغاتتى،خىجالەت بولۇشقا باشلىدىم،شۇنىڭ ئۇچۇنمۇ نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەي تەمتىرەپ كېتىپ:

ـ بۇگۈنكى ئىسسىقتا ئۆرۈك تازا پىشىپتۇ ـ دېدىم .

ـ بىراق كۈننىڭ موشۇنداق ئىسسىق تەپتىدە سىز تېخىچىلا غورا ئىكەنسىز،ـ دېدى باھار كۈلۈپ .

«ھېم،مانا ئوخشاتتى سېنى ،ئەمدى نېمە دەيسەن»ـ دېدىم ئىچىمدە .

شۇ پەيتتە ئۇقىزغا گەپ تېپىپ بېرەلەيدىغاندەك ئەمەس ئىدىم،ياخشى ئۇنى ئاپىسى چاقىرىپ قالدى ـ دە،سۆزىمىز شۇ يەردىلا ئۈزۈلۈپ قالدى .
شۇنىڭدىن كېيىن كۆڭلۈمدە«باھار»دېگەن چىرايلىق بىر ئىسىم داۋاملىق زىكىر قىلىنىدىغان بولدى،بىراق باشقىلارغا ئوخشاش«ئىشىق ئوتىغا گىرىپتار بولدۇم،مېنىڭ دەردىم بار...»دەپ لاقىلداپ يۈرگىنىم يوق،زوق بىلەن ئىشلەپ،ئېتىزلارنىڭ باغرىنى گۈل

قىلىشۇەتتىم.يەلپۈنۈپ تۇرغان كۆپكۆك بۇغدايلار،قوغۇن-قاپاقلار باراڭ ئەتراپىدا ئېچىلغان گۈل-زاراڭزىلار ھەركىمنىڭ زوقىنى كەلتۈرەتتى،مانا شۇچاغدا قىن-قىنىمغا سىغماي ناخشا ئېيتاتتىم،كىم ئىكەن ئۇ مېنى ماختىمايدىغان؟ھەممىسى ئۆپچۆرەمدىن ئايلىنىپ كېتەلمەيتتى،ئەنە ئېتىزىم بوستان!مەن بۇلبۇل بولغان شۇنداق چىرايلىق چاغلاردا باھار بىلەن بىللە بولۇشقانىدۇق...ئۇھەركۈنى بىزنىڭ باراڭغا قوغۇن-تاۋۇزغا كېلەتتى.

موشۇ قوغۇنلۇق ساڭا قارايدۇ،ئۆزۈڭ تاللاپ ئۈزۈۋال باھار،-دەيتتىم .

باھارمۇ كۆپ چاغلاردا ئېتىزغا قۇرۇق كەلمەيدۇ،ئۇ ئانىسىدىن يوشۇرۇپ يۈرۈپ،يىپەكتىن گۈل چەككەن قولياغلىق ۋە تاماكا خالتىسىنى ماڭا يالداما قىلىدۇ،پىياز شاكىلى بىلەن قىزارتىپ پىشۇرغان تۇخۇملارنى ئەكىلىپ بېرىدۇ،كۈنلەر شۇنداق كۆڭۈللۈك ئۆتۈپ تۇرىدۇ،بۇنىڭدىنمۇ تاتلىق ئارزۇلار ئالدىمىزدا...باقى كۆكرىكىنى كۆتۈرۈپ قانغۇچە دەم ئالدى-دە،يەنە جىم بولۇپ قالدى .

مەن كۆسەي بىلەن تونۇردىكى نۇرسىزلانغان ئوتنى چۇقچىلىدىم،ئېچىلغان قوقاسنىڭ يورۇقىدا باقىنىڭ يۈزىگە سەپسالغانىدىم،ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئاڭلاۋاتقان گۈل،بوستان،بۇلبۇل،باھار دېگەن تاتلىق سۆزلەر خىيالىمدىن ئۆچتى،چۈنكى ئۇنىڭ چىرايى سوغۇق شامالدا تىترەپ ئالدىمىزغا چۈشۈۋاتقان كەچ كۈزنىڭ ئۇششۇك يوپۇرماقلىرىغا ئوخشايتتى،بۇ كۆڭۈلسىز جىمجىتلىقتا تۆزمىدىم،ئۇنىڭ ھازىرقى چىرايىنى ئەمەس بۇلبۇل بولۇپ سايراپ يۈرگەن چاغلىرىنى كۆرگۈم كەلدى.

-باقىكا،شۇ چاغدىكى ناخشىلاردىن بىرەرنى ئېيتىپ باقمامسىز؟-دېدىم مەن .

-ناخشا-ناخشا...ھە،ناخشا ئېيتقۇچىلىكىمىز قالدىمۇ؟سەن تېخى ئۇقمايسەن...

ئۇ يەنە ئۆزىنىڭ ھېكايىسىگە چۈشۈپ كەتتى.

-بىزنىڭ مەھەللىدە باھارلارنىڭ تېرىلغۇ يېرى بولمىغانلىقى ئۈچۈن،ئاتا-ئانىسى تىرىكچىلىك ئىزدەپ سۇلتانئۆەيسكە كەتتى،شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ باھارىممۇ

سۇلتانئۇەيستە بولۇپ قالدى .

باھار كەتكەندىن كېيىن مېنىڭ قاپىقىم ئانچە ئېچىلماس بولۇپ قالدى،ئۆيدىكىلەر بىلەن ئەرزىمەيدىغان ئىشلارغىمۇ ئۇرۇشۇپ قالىمەن،دادام:

ــ ھە،بۇ ساراڭنىڭ يەنە بۇرنى كۆپتى،ــ دەپ قوياتتى.

مەن ئات بېقىشنى باھانە قىلىپ،كۆپ ۋاقتىنا كېچىلەرنى ئېتىزدا ئۆتكۈزىۋېتەتتىم.ئېتىزنىڭ ئايدىڭ كېچىلىرى قانداق چىرايلىق.بىر ـ بىرىگە تۇتىشىپ تۇرىدىغان ئاشلىقلار،ياپيېشىل يەلپۈنگەن بېدىلىكلەردە مەست بولۇپ سايرىغان بۆدۇنىلەرنىڭ ئاۋازى كۆڭۈللەرنى ئاللىقاياقلارغىدۇ ئېلىپ قاچىدۇ،غۇرۇلداپ ئۇچىۋاتقان شامالدا يىراقتىن كېلىۋاتقان قوشلارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاش قانداق ياخشى،كۆز يەتمەس يەردە ئاۋرال تېغى چوقچىيىپ تۇرىدۇ،ئەنە،شۇ ئاۋرال تاغ باغرىدا باھار ئۇيقۇغا كەتكەندۇ،مەن شۇ تەرەپكە قاراپ تاڭ ئاتقۇچە ناخشا ئېيتىپ چىقىمەن،ئوھۇ!...بۇ قانداق ناخشىلار...يۈرەكتىن يېرىپ چىقىدۇ.مەن ئۆمرۈمدە سېغىنىشنىڭ مۇنداق لەززەتلىك خۇمارىنى سەزمىگەنىدىم .

(4)

ــ بىز مۇرادىمىزغا يەتكەن ئىدۇق،باھار بىلەن ئۆي تۇتتۇق،كېچە ـ كۈندۈز بىللە ئىشلەپ،راھەتنىمۇ،جاپانىمۇ تەڭ كۆردۇق،قولىمىزدا ئارتۇق نەرسە بولمىسىمۇ،بىلەكنىڭ كۈچىگە تايىنىپ،ۋاقتىمىزنى چاغ ئۆتكۈزەتتۇق، ئەتىياز ئايلىرى،قىزىق قوش ھەيدەۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە دادام ئۇزاق تارتقان سىل كېسىلى بىلەن يېرىم كېچە مەھەللدە جان ئۈزدى،دادام ئاز ـ تولا كىتاب ئوقۇشنى بىلىدىغان ئادەم بولغانلىقى ئۈچۈن مەھەللە جامائىتى ئىچىدە خېلى ئابرويى بار ئىدى،شۇنىڭ بىلەن مەھەللە چوڭلىرى تېزلا يىتىپ كېلىشتى.ھە،راستلا بىر گەپنى قىلىشنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن،مەن ھازىر شۇنچە خار بولسامۇ ،ئەل نېمىشقا مېنى «سەن»دېمەي«سىز»دەيدۇ،چۈنكى مەن دادامنىڭ ئارقىسىدا يۈرۈپ،ئانچە ـ مۇنچە قارا خەت تونۇپ قالغان ئىدىم،يۇرت چوڭلىرىنىڭ مەسلىھەتى بويىچە ئۇن خوچە بۇغدايىنى ھارۋىغا بېسىپ،توخۇ ئىككى قىچقارغان چاغدىلا شەھەرگە

كىرىپ كەتتىم.بازاردىن كېپەنلىكلەرنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىن،شەھەر ئىچىگە(سىپىل ئىچىگە)كىرىپ تۇغقىنىمىزنى نامازغا ئېيتىپ قايتقان ئىدىم،دەڭ دەرۋازىسىدىن ئۆتەلمەي تۇرۇپ قالدىم،ھەي...شەيتانلارنىڭ ئىشى دېگىنە!ھەممە پېشكەلچىلىكنىڭ ئاۋۋىلى موشۇ يەردىن باشلاندى .

شۇ ۋاقىتتا ئالدىراپ،ئىچىمنىڭ تىت_تىت بولۇۋاتقانلىقىمنى قايسى تىل بىلەن ئاڭلىتاي،ئاش ۋاقتى بىلەن كەلگەن ئادەم تاكى چىڭقى چۈشكىچە ساقلاپ تۇردۇم.دەرۋازىنىڭ ئىچى ۋە تېشىدا ماڭا ئوخشاش يول تالىشىپ تۇرغان ئات ھارۋا،ئۆكۈز ھارۋا،ئاتلىق،ئېشەكلىك،پىيادە كىشلەرنىڭ سانى يوق،دەڭ دەرۋازا ئىچى خۇددى بىر پاتقاق دېڭىزى،ئۇنىڭدا ئاتلار ئۈزۈپ يۈرىدۇ،چىلىشىپ كېتىپ بارغان ھارۋىلار ئادەمگە قېيىقنى ئەسلىتىدۇ .پىيادە ئادەملەر بۇنداق «قېيىق»لارغا ئىككى گۈۋازا،بەك ئالدىراپ كەتكەنلىرى بىر تەڭگە كىرا بېرىپ ئۆتۈشۈپ تۇرىدۇ،يول تالىشىپ ئاتلارنىڭ،ئادەملەرنىڭ باش_كۆزلىرىگە قامچىلار تېگىپ تۇرىدۇ،تېيىلىپ يىقىلغان ئادەملەرنىڭ تەلەتىگە قاراپ كۈلگۈڭ كېلىدۇ.بىر تۇرۇپ ئۇنىڭ رەسۋا بولغان ھالىتىگە قاراپ ئىچىڭ ئاغرىيدۇ ياكى يىغلىغۇڭ كېلىدۇ .ئاتلار مۆدۈرۈپ كەتسە ياكى پۇتىنى سەللا ئېگىزرەك كۆتۈرسە،پۇتىن تەرەپكە پاتقاق مۆلدۈردەك ياغىدۇ،مۇنداق ۋاقىتتا ئادەملەر ئۆزىنى قاچۇرۇپ ناھايىتى كۈلكىلىك قىياپەتلەرگە كىرىۋالىدۇ،زارلىنىدۇ،لەنەت ئوقۇيدۇ،تىزىغىچە پاتقاق كېچىپ يۈرۈپ مۇشتلىشىۋاتقان ئادەملەرنىڭ رەڭگى _رۇخسارىغا قاراپ،تېخىمۇ قاتتىق كۈلگۈڭ كېلىدۇ،لېكىن بۇ يەردىكى ئېچىنىشلىق ئەھۋاللار ،يۈرەكنى تىلغاپ تاشلىغۇدەك ئاچچىق تىللار كۈلكىلەرنى باسىدۇ،بولۇپمۇ شۇ كۈنى ئادەملەرنىڭ ئۆتۈشەلمەي كۆپرەك تۇرۇپ قېلىشىغا بىر دېھقان سەۋەبچى بولدى،بىراق شۇ سەۋەب بولدى دەپ ئۇنى تىللاي دېسەڭ،ئۇنىڭ ھالى ھەممىسىنىڭكىدىن يامان بولغان ئىدى.دېھقاننىڭ جىنازىغا ئوخشايدىغان ئېتى پاتقاقتىن ھارۋىسىنى تارتىپ چىقىرالماي تازا چۈڭقۇر يەرگە يىقىلدى.ئۇنى سەۋەبچى بولدى دېگەن ئادەملەرمۇ ئىنساب قىلىشى كېرەكقۇ،ئەلۋەتتە،پاتقاق دەرياسىغا چۆكۈپ كەتكەن ئېتىنى چىقىرىمەن دەپ ئۇنىڭ تارتقان كۈنى ئازمۇ؟ئاخىرى ئېتى ئۆلۈپ قۇتۇلدىغۇ،بىچارە دېھقاننىڭ جومبۇ_جەۋەنى مۆرىسىگە سېلىپ،سۇزمە خالتىسىدەك بولۇپ چىقىۋاتقانلىقىنى،ئۇنىڭ پاتقاق مىلىنىپ كەتكەن يۈزىدىن ئېقىۋاتقان تارام_تارام يېشىنى كۆرگەن ئادەملەر يەنە ئۇنى سەۋەب بولدۇڭ دەپ قانداق تىللىماقچى ئىدى.ئەسلىدە نېمە سەۋەب بولغان ؟شۇ قارا دەرۋازىدا

ئادەملەرنىڭ يولىنى توراپ قويغان دەرۋازا ئىگىسى«ئۇلۇغلار»دە،مىڭ بالالىقتا ماڭا ئەمدى ئۆتۈش نۆۋىتى كەلگەن ئىدى،قايسى كۆزۈم بىلەن كۆرەي،تەلەتى سۆرۈن بىر يايى كېلىپ،ئېتىمنىڭ تۇمشۇقىغا بىر قامچا ئۇردى ــ دە:

ــ هارۋاڭنى ئارقىغا قايتۇر! ــ دېدى.

ــ ئاكا مېنىڭ ئىشىم ئالدىراش...تېخى سۆزۈمنىڭ ئاخىرى تۈگىمەستىن باش ــ كۆزۈمگە قامچا ياغدى، يەنە بىر يايى كېلىپ ئاتنىڭ چۇلۋۇرىنى تۇتتى ــ دە،هارۋامنى ئارقىغا ئايلاندۇرۋەتتى،«ياخشى سۆز تاشنى ئېرىتىدۇ» دېيىشىكنى قېنى؟ مەن شۇ كۈنى دۇنيادىكى بار ياخشى سۆزنى قىلدىم،يالۋۇردۇم،ئۇلارغا ئىتقا ئوخشاش كۈچۈكلىنىپ يىغلىدىم، دادامنىڭ ئۆلۈكىنى ۋە پۈتۈن ئەۋلىيالارنىڭ ئەرۋاهىنى شىپە كەلتۈردۇم،مېنى ئەسلا قويۇپ بەرمىدى،ئۇلارنىڭ باغرى تاشتىنمۇ قاتتىق،پۈتۈن تېنى مۇزدىن يارىتىلغان ئادەملەر ئىدى،ئادەملەر دۇنياغا بىر ــ بىرىنى بوزەك قىلىش ئۈچۈن يارىتىلغانمۇ؟دەردىڭنى ئاڭلايدىغان ئادەملەر زادى قەيەردە؟...ماڭا ئوخشاش 30هارۋىكەش ساڭدىن بۇغداي قاچىلاپ سار بۇلاقتا ماڭدى...(بۇ ۋاقىتتا ساربۇلاقتىكى تۈگمەنلەر چېرىكلەر ئۈچۈن ئۇن تارتاتتى) يالۋۇرۇش تۈگىمىگەن ئىكەن تېخى،تۆت كۈن ئاۋارە بولۇپ يۈرۈپ،بۇغدايىنى تۈگمەنگە ئۆتكۈزدۇق،ئات هارۋاڭ بىلەن نەچچە كۈن بىكار ئىشلىسەڭ رەهمەت ــ تەزىم قېنى؟«زىۋازا،بۇغداي كەم»دەپ يۈزلىرىمگە تۈكۈرۈپ،يەتتە كىشىنى كۆرەدە ئۈچ كۈن سولاپ قويدى...

مانا پالاشلارنىڭ كاشىلىسى،مەن سولاقتىن چىقسام«ئېتىڭ ئۆلۈپ قالدى چەنتۇ» دېدى ــ دە،ئالدىمغا ئاتنىڭ تۆت تۇيىقىنى تاشلاپ قويدى،راست شۇ مېنىڭ ئېتىمنىڭ تۇيىقىمۇ،ئۇنى ئاجرىتىش تەس،بۇ ئەهۋالدىن بىر يەرگە دادلاشمۇ تەس،كىمگە ئەرز قىلساڭ بولىدۇ؟«دادام ئۆلۈپ قالدى جېنىم ئاكا...»دېگىنىڭگە قارىماي قامچىلاپ سېنى غۇلجىدىن كۆرەگە هەيدەپ كەلگەن ئادەملەرگىمۇ ياكى «زىۋازا»دەپ يۈزۈڭگە تۈكۈرگەن چايان سۈرەتلىك چېرىكنىڭ چوڭى جىڭشۇسىغىمۇ،ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ باش قويۇشتىن يەنە نېمە پايدا چىقار...
ئاتىدىنمۇ ــ ئاتتىمۇ ئايرىلدىم،جۇمبۇ ــ جەۋەنى ئۈشنەمگە ئارتىپ غۇلجىغا قايتىپ چىقتىم،خەير،ئۇلارمۇ كەتتى...ئۇ ئادەتتىكى سۆزنى ئۆزگەرتىپ،تۇيۇقسىزلا قايناپ ــ شۇمۇ

ئادەمگەرچىلىكمۇ،بۇ نە قاتارلىق ئۇياتسىزلىق ئىش-ھە...قارا!-دەپ خىرقىراپ توختاپ قالدى،مەن ئۆچۈپ تۈگەي دەپ قالغان سامان ئوتىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قاتلاملىرىنى چۇخچىلىغاندىم،ئۇنىڭ قاشلىرى چىمىرلاپ،كۆزىدە غەزەپ ئۇچقۇنى چاقنىغاندەك كۆرۈندى،ئاي بىز بىلەن ئاللىقاچان خوشلاشقان؛جاھان بارغانسېرى قاراڭغۇلۇق ئىچىگە پاتماقتا،يېقىن بىر جايدىكى ئىتنىڭ ھۇۋلىغان زاۋاللىق ئاۋازى كۆڭۈلگە قورقۇنچ سېلىپ ئۆتەتتى.

باقى سۆزىنى داۋام قىلدى:

-بىزنىڭ ئۆيدە ئۆلۈم...دادام ئۆلدى،ئۇنى قانداق ئۇزاتقاندۇ؛مەن ھازىر،بېلىمگە ئاق باغلاپ،كۆك تاياققا تايىنىپ،جىنازا ئالدىدا يىغلاپ چىقىشىم كېرەك ئىدىغۇ،مېنى دادام قانداق ئېغىرچىلىق بىلەن باقتى،مەندىن نېمە كۆردى؟مەندىن نېمىلەرنى كۈتكەندى؟قېنى ئۇ،قېنى مېنىڭ ئەسقاتقىنىم،ئىسست-ئىسست،بەختسىزلىك...يۇرت ئالدىدا نېمە دەپ،قايسى يۈزۈم بىلەن چىقىمەن...شۇنداق تۈگىمەس-پۈتمەس خىياللار بىلەن كېچە پىيادە يۈرۈپ چاي مەلىدە دوتەي يامۇلى ئالدىغا يېتىپ كەلگەندىم.

-ھەي جۇمبۇ كۆتۈرگەن توختا!-دېدى بېلىدە سىم ئورىغان قامچىسى بار بىر ئادەم.

-ياق ساتمايمەن،-دەپ يولۇمغا كېتىۋەرگەندىم،ھېلىقى ئادەم يۈگۈرۈپ كېلىپ:
-كىمگىنى ئەخمەق قىلىسەن چوشقا! بۇياققا ماڭ سەيسە قىلىسەن،-دېدى-دە،ئارقامغا ئىتتىرىۋەتتى.

-يەنە نېمە سەيسە؟مەن ھازىر سەيسىدىن كەلدىمغۇ!

-ساختىپەزلىك قىلماي،ياخشىلىقچە ماڭ،ئىت!

-ئەزبىرايى خۇدا،مەن سەيسىدىن كەلدىم!

-ماڭامسەن-يوقمۇ؟

ماغدۇر كەتكەندە

ــ ماگىمايمەن،نېمە قىلىسەن؟ــ دېدىم .

ئۇ قامچىسى بىلەن مېنى بىرنەچچىنى ئۇرغاندى،قولىنى قايرىپ ئارقىسىغا چىڭ تۇتۇۋالدىم،بۇنىڭغا بوي بەرمىگەنلىكىمنى كۆرۈپ قەيەردىندۇر يەنە ئىككى چېرىك يۈگۈرۈشۈپ كەلدى،ئۇچى بىر بولۇپ مېنى دوتەي يامۇلىغا ئېلىپ كەلدى،ئاۋۋال هارغۇچە ئۇرۇپ دۇمبالىدى،كېيىن بىر قاراڭغۇ ئۆيگە سولاپ قويدى،هارغىنلىق،قورساقنىڭ ئاچلىقىدا ئەسنەپ ــ ئەسنەپ كۆزۈم ئۇيقۇغا كەتكەن ئىدى،كىمدۇ بىرى:

ــ چىلەي،چەنتۇ؛چىلەي! ــ دەپ بېشىمغا تېپىپ ئويغىتىۋەتتى.

ــ نېمە دەيسىز جاڭگۇيدە؟ــ دېدىم .

ــ زو،زو،ــ دېدى ئۇ .

مەن قولۇمنى سەهرا تەرەپكە شىلتىپ:

ــ چىقىپ كېتەيمۇ،مېنى قويۇۋەتسىڭىزچۇ لويا،مەن خورجا،داداڭزا ئۆلدى...

ــ شىما،زو ــ زو،ــ دېدى ئۇ تالانى كۆرسىتىپ.

بۇ بەغەرەزگىمۇ هېچ تىلىمنى ئۇقتۇرالمىدىم،ئۇ مايلىنىپ كەتكەن سولتەك چاپان كەيگەن،غورا قاپاق،خام سېمىز بىر ئاددەم بولۇپ،دوتەينىڭ مەپىكىشى ئىكەن،مەپىكەش ماڭا ئوخشاش پايتىمىسىنى تەتۈر ئورىغان سەيىسكەش بىر ئادەم بىلەن ئىككىمىزنى چۈشكىچە بېدە توغراتتى،ئۇنىڭدىن كېيىن قىغ توشۇتۇپ قويۇپ بەردى،ئۆز ئاتىسىنىڭ ئۆلۈكىنى تاشلاپ كېتىدىغان ئادەملەرمىدۇق بىز،مۇنداق ئوساللىقنى مەن ئۆزئىختىيارىم بىلەن قىلدىممۇ؟ياق،ئىش شۇنداق بولسىمۇ،يۇرت ئىچىدە مەن ئەڭ باغرى تاش،يامان ئادەم،هەتتا ئادەم ئەمەس،خۇددى كالا ياكى ئىت ــ تە،توغرا،ئۇلار شۇنداق قاتتىق رەنجىشكە هەققى بار،بىراق كاساپەتكە ئۆزۈم يولۇقاي دەپ ئاتايىن بارمىدىم ــ دە،ئۇرۇق ــ تۇغقانلار ماڭا ئوچۇق چىراي ئاچمايدۇ.

ــ داداڭ ئۆزى تاپقان بىر جۈپ ئۆكۈزنى سېتىپ،بىر كۈنلۈك مەرىكىسىنى ئۆزاتتۇق،سەنمۇ ئوغۇل بالىمەن دەپ بېلىڭنى باغلاپ يۈرسەن،قېنى نەزىرىنى قانداق قىلىسەن؟ياكى داداڭنىڭ يەتتىسىنىمۇ بەرمەمسەن؟ــ دېگەندەك گەپلەر جېنىمدىن ئۆتۈپ يۈرەككە نەشتەردەك سانجىلىپ تۇراتتى،ئۇرۇق ــ تۇغقانلارنىڭ تەنىسىنى بېسىش ئۈچۈن،دادامنىڭ يەتتىسىنى ناھايىتى چوڭ ئۆتكۈزدۈم.

شۇ يىلدىن باشلاپ ئۆزئالدىمغا قوش ھەيدىيەلمىدىم،قوش،ئات ــ ھارۋا،ئۇرۇقلۇققا بىر خو بۇغداي ئۈچۈن باشقىلارغا سارغىيىدىغان بولۇپ قالدىم،ئەمدى كىچە كۈندۈز جان كۆتۈرۈپ ئىشلىسەكمۇ،چاپىنىمىز تېزىمىزدىن ئاشمايدىغان بولۇپ قالدى،ئۈچ ــ تۆت يىلغا بارماي دەن ۋە باشقا ئاشلىقلارنى بېرەلمەي،يەرنى سېتىپ،ئۇنىڭدىنمۇ قۇتۇلدۇق...شۇنىڭدىن بېرى تالادا قېلىپ،ھەركىمنىڭ ئىشىكىدە تەمتىرەپ يۈرىمىز،مانا ھازىر كۆرۈپ تۇرىسەن،بىزدىن ئەمدى ماغدۇر كەتكەن،تىرىكچىلىك بولسا،موشۇ...قېنى ياشلىق!قېنى كۆڭۈلدە يالقۇنجاپ تۇرىدىغان زوقلار؟ئەمدى كۆڭۈلگە ئارام بەرگۈدەك چىرايلىق ناخشا ئېيتىش مۇمكىنمۇ ــ يوق،ئۇنىڭغا زوق كېرەك،ماغدۇر كېرەك.

باقى كۆڭلىدىكى ھەسرىتىنى قاپلىشىپ چىققان تۇتۇندەك بىر تىنىپ چىقاردى ــ دە،توختاپ قالدى،يەرنى قۇچاقلىۋالغان كېچىنىڭ ئېغىر قارا بېسىمىنى بۇزۇپ،ھەرتەرەپتە خورازلار قىچقاردى،ئۇ ئاۋازلار شەرقنى قاپلاپ ياتقان قېلىن قاراڭغۇلۇقنى نېپىزلىتىشكە باشلىدى،بىز تونۇرغا ئېگىشكەندۇق،كاۋىنىڭ كۆيۈپ پىشقان پۇرىقى دىماغقا كېلىپ تەگدى،ئۇنى تونۇردىن ئاۋايلاپ ئالدۇق ــ تە،باقىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەتتۇق .

باھارخان ئۆلگەندىن كېيىن،باقىنىڭ كېسىلىنىڭ ئېغىرلىشىپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغانلىقىنى ئاڭلىغاندىم،بىر كۈنى ئۇنى يوقلىماقچى بولۇپ،سەھراغا چىقتىم،سىلەرگە تونۇش بولغان ھېلىقى «ئالۋاستى كەپىسى» بۇرۇنقىدىن نەچچە ھەسسە سەتلىشىپ كېتىپتۇ،ھەممىگە نۇر بېرىشكە سېخىي بولغان كۈنمۇ بۇ بىرئېغىز ئۆي ئىچىگە ئۆزىنىڭ ئاق نۇرىنى چېچىپ ئۆتەلمەيدۇ.بىرنەچچە كۈندىن بېرى باھارخاننىڭ شۇۋاق سۈپۈرگىسىدىن قۇتۇلۇپ قالغان ئەخلەت چىرىندىلەر ۋە كېسەلنىڭ غەلدە ــ غەشلىرى ئىنتايىن يامان پۇراق چېچىپ تۇرىدۇ،مۇنداق ئۆيلەردە كىمنىڭ كۆڭلى ئېچىلىپ،ئازادە

تۇرالايدۇ؟تۇغرىسىنى ئېيتقاندا،ھايۋانلارمۇ شۇنداق جايلاردا ئۇزۇن چىداپ ياتالماس ئىدى،لېكىن باقى ئائىلىسىگە ئوخشاش مىليونلىغان ئادەملەر مۇشۇنىڭغا ئوخشاش «ئالۋاستى كەپىسى»لىرىدە كۈن كەچۈرۈپ،دۇنيا بىلەن خوشلىشاتتى،ئۆيدە جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرەتتى،يېڭى تىرىلىپ،باقىنىڭ ئەتراپىدا ئۇچۇپ يۈرگەن چىۋىنلارنىڭ گىژىلدىشى ۋە ئۆينىڭ بىر بۇلۇڭىدا ئۇخلاۋاتقان پۈشقاق مۈشۈكنىڭ يۇمشاق خىرىلدىشى جىمجىتلىققا سىرلىق مۇڭ بېرىپ تۇراتتى.بۇ مۇڭلۇق جىمجىتلىق ئىچىدە باقىنىڭ تۆت بالىسى دان توشۇپ تۇرغۇچى ئانىسىدىن ئايرىلغان كەپتەر باللىرىدەك يېرىم ئاچ ھالەتتە شۇمشىيىپ يېتىشىدۇ.

مەن باقىنىڭ يەتتە ياشلىق بالىسى توختىدىن:

ــداداڭ كىشى تونۇمدۇ؟ــدەپ سورىدىم.

ــئۈچ كۈن بولدى گەپ قىلمىغان،كۆزىنى ئاچمىغان،ــدېدى ئۇ پەس ئاۋازدا .

ــيۈزىنى يېپىپ قويۇپسەنغۇ؟ــدېدىم .

ــبايا دادام ئى،ئى...قىلىپ كۆلگەندى،ئاغزىغا چىۋىن ئولىشىپ كەتتى،يېپىپ قويدۇم،ــدېدى ئۇ كۈلۈمسىرەپ،ئۇنىڭ ئۆڭگەن يۈزىدە خىرە يانغان خۇشاللىق نۇرى دادىسىنىڭ مانا ئەمدى ياخشى بولغانلىقىنى ئىپادە قىلماقچى ئىدى...باقىنىڭ يۈزىنى ئاستا ئېچىپ باققاندىم،ئۇنىڭ چىرايى تام رەڭگىدەك بولۇپ،ئېڭىكى تۆۋەن چۈشكەن ھالدا كۆردۈم،تېنىم جۇغۇلداپ كەتتى،قورقۇنچ باستى،باللىرىغا تۇيدۇرماي تالاغا چىقتىم...

ئەتىسى ئەتىگەندە مەھەللىدىكى بىرقانچە كۆيۈمچان ئادەملەر يىغىلىپ،سۆگەت شاخلىرى بىلەن جىنازا توقۇدى،ئۇنى غېرىپ يوپۇقى بىلەن ياپتى-دە،ئاش ۋاقتى بىلەن نامىزىنى چۈشۈرۈپ،مەھەللىدىن يىراقتىكى قەبرىستانلىققا ئېلىپ مېڭىشتى،ئۇنىڭ كۆزىگە چېلىقارلىق ھازىدار يوق ئىدى،جىنازا مەھەللىدىن ھەشەمەتسىز،يېنىك ھەرىكەتلەر بىلەن ئۆزىتىلدى،ناھايىتى جىنازا ئالدىدا باقىنىڭ يەتتە ياشلىق ئوغلى يىغلامسىراپ،بۆرىنى تارتىپ ئۆزگەۋدىسىنى جۇڭقۇرالماي،مۆدۈرۈپ-مۆدۈرۈپ كېتىپ باراتتى،ئۇنىڭ ئارقىسىدىن

بەش ياشلىق سىڭلىسى پىلدىرلاپ ئەگىشىپ باردى،بۇ كىچىككىنە قىزنىڭ يۇمشاق چاچلىرى ئايلاپ تاغاق كۆرمەي پاخماق بولۇپ قالغان،ئۇنىڭ پۇتى يالاڭئاياق بولۇپ،نايىتى ئۇچىسىدا ھەرخىل رەڭلىك لاتا بىلەن يامالغان،كىر،يىرتىق كۆڭلىكى بار ئىدى،ئۇ كىچىككىنە قارا كۆزلىرىنى كۈچ بىلەن ئېچىپ بىرئارقىسىغا،بىر ئالدىغا مۆلدۈرلەپ قارايدۇ،بىر يۈگۈرەيدۇ،بىر توختاپ ئاكىسىنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدۇ،ئۇنىڭ مۇنچاقتەك پارقىرىغان كۆزلىرىدىن:«ئاپام قېنى؟ئەمدى دادامنى نەگە ئېلىپ بارىسىلەر،بىز قانداق قىلىمىز؟...»-دېگەندەك مەنىلەر ئېپادىلىنىپ تۇراتتى،خۇددى شۇ ۋاقىتتا باقىنىڭ تۇمانلىق ۋە قاراڭغۇ ھاياتى جىنازا ئۈستىدىن ئۆتەتتى.مەن تەسىر دەرياسىغا چۆمگەن ھالدا بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ كېتىپ بارىمەن،مېنىڭمۇ بەش ياشلىق چاغلىق چاغدىكى تەجرىبىسىز يۈرىكىمدە موشۇنداق كۆنلەرنىڭ ئاچچىق دېغى قالغانىدى.شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ يۈرەكنى ئەزگۈچى مۇنداق ئېچىنىشلىق كۆرۈنۈشلەر ماڭا چوڭقۇر تەسىر بەخش ئەتتى.

مانا قەبرىستانلىققا يېتىپ كەلدۇق،بۇيەردە بەختسىز ھاياتتىن خوشلاشقان مىڭلىغان ئادەملەرنىڭ ئۆز قوينىغا ئالغان كونا تۇپراقلار دۆمچەك-دۆمچەك بولۇپ كۆرۈنىدۇ،ھەممە قەبرىلەر بىر خىل كۆرۈنۈشتە ئەمەس ئىدى،ھىمايىچىلىرىدىن ئايرىلغانلىرى ئويۇلغان ياكى ئېزىنىسى تۆگەپ كىچىككىنە دۆمچەك   بولۇپ قالغان،بەزىلىرىنىڭ ئۈستىگە تاش،ياغاچ،قوشقار مۈڭگۈزى قويۇلغان،ئاندا-ساندا سالاسۇن بىلەن ئورالغان ۋە گۈمبەز قىلىپ قاتۇرۇلغان مۇتىۋەر قەبرىلەر ئۈستىگە يوپۇرماقلىق شاخلار قادالغان ياكى ئۈستىگە گۈللەر تېرىلىپ ،سۇ قويۇلۇپ قويۇلغانىدى،مانا شۇلارنىڭ ئارىسىدىن يېڭى تويا دۆۋىلەنگەن باقىنىڭ ئاددى قەبرىسى ئورۇن ئالدى،كۈندىن-كۈنگە كۆپىيىۋاتقان قەبرىلەرگە يەنە بىر قەبرە قوشۇلدى.

باقىنىڭ قەبرىسىگە مۈڭگۈز قويۇلمىدى ياكى گۈل تېرىلمىدى،ئۇنىڭ قەبرىسى تېخى ئەتىيازنىڭ يۇمشاق كوكاتلىرى بىلەن قاپلانمىغان يالىڭاچ،مۇڭلۇق قەبرە بولۇپ قالدى .

1946-يىلى شەھرى غۇلجا

كىرگۈزگۈچى:قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيە خانئېرىق ئوتتۇرا مەكتىپىدىن: مەمەتئېلى ياسىن (تەۋپىق ئەپەندى)

تورنىڭ ئادرېسى :

http://www.meripet.org/edebiyat/uygur/magdurketkende.htm

ئېلكتاب تۈزگۈچى :يانار تاغ

ئوقۇرمەنلەر سەمىگە :

ئەسسالامۇئەلەيكۇم ، ئوقۇرمەن .

بۇ ئېلكىتاب ئەخسىنىڭ قىزىقىشى ۋە ئەجىر قىلىشى نەتىجىسىدە دوستلارنىڭ ئوقۇپ پايدىلىنىشى ۋە مەنپەئەتلىنىشى ئۈچۈن تۈزۈلۈپ ، توردا ھەقسىز تارقىتىلدى .

ئېلكىتابقا كىرگۈزۈلگەن ئەسەرلەرنىڭ كېلىش مەنبەسى ئىنتېرنېت بولۇپ ، ئەسەرلەرنىڭ ئاپتورلۇق ھوقۇقى ۋە ئەسەردىكى كۆز قاراشلار ئەسلى ئاپتورغا مەنسۇپ . (ئەسەرنىڭ باشقا ھوقۇقلىرى ئەسەرنى نەشىر قىلغان ئورۇن ، شۇ ئەسەرنى تورغا يوللىغۇچى ۋە ھۆقۇق بېرىلگەن تور بېكەتكە مەنسۇپ) .

بۇ ئېلكىتابنى سودا ئىشلىرى ۋە باشقا ھەر قانداق قانۇنسىز يوللارغا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ . ئەگەر ئاپتورنىڭ ياكى نەشىر ھوقۇقىغا ئىگە ئورۇنلارنىڭ رۇخسىتىسىز سودا ياكى باشقا قانۇنسىز ساھەلەردە ئىشلىتىپ، بىرەر مەسىلە كۆرۈلسە بارلىق ئاقىۋەتكە شۇ كىشى ياكى ئورۇن مەسئۇل ، ئېلكىتاب تۈزگۈچى ۋە تارقاتقۇچى بلوگ ھېچقانداق مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالمايدۇ !

ئەگەر سىز ئاپتورلۇق ھوقۇقىڭىزغا ياكى نەشىر ھوقۇقىڭىزغا دەخلى قىلدىڭىز دەپ قارىسىڭىز ئېلخەت ئارقىلىق ئەسكەرتىپ قويۇڭ ، ياكى بىۋاستە ئېلكىتاب تارقاتقۇچى بلوگ ـــ چوغدىل بلوگىدا سۆز قالدۇرۇپ قويسىڭىزمۇ بولىدۇ . بىز كونكېرت ئەھۋالغا ۋە تەلىپىڭىزگە ئاساسەن مۇناسىپ تەدبىر قوللىنىمىز .

ئەگەر چوغدىل بلوگى تۈزۈپ - تارقاتقان ئېلكىتابلارغا قارىتا پىكىر - تەكلىپىڭىز بولسا بىزدىن ئايىمىغايسىز . بىز كېيىنكىلەرنى تېخىمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈپ تۈزۈپ تارقىتىمىز . بلوگىمىزدىكى يازمىلار ، ئېلكىتابلار ۋە باشقا چۈشۈرۈش ماتېرىياللىرى داۋاملىق يېڭىلىنىپ ۋە مۇكەممەللىشىپ تۇرىدۇ . يۇقىرىدىكى ئەسكەرتىش ئاساسىدا خالىغانچە چۈشۈرۈپ پايدىلانسىڭىز بولىدۇ .

بلوگىمىز تۈزۈپ - تارقاتقان ئېلكىتابلار ۋە باشقا ماتېرىياللار سىزگە نەپ يەتكۈزگەن ، يارىغان بولسا بلوگىمىزغا يات - يات قەدەم تەشرىپ قىلىڭ . چوغدىل بلوگىنىڭ كەلگۈسى تەرەققىياتى ئۈچۈن ، بلوگىمىزنى قوللاش يۈزىسىدىن ھەر قېتىم كەلگىنىڭىزدە بلوگدىكى ئېلانلارنى بىر قېتىم چېكىپ قويۇشنى ئۇنتۇماڭ ، رەھمەت .

ھۆرمەت بىلەن : چوغدىل بلوگىدىن چوغدىل .

ئېلكىتاب تۈزگۈچى : چوغدىل بلوگى ھەمكارلاشقۇچىسى ـ ـ يانار تاغ

تۈزۈلگەن ۋاقتى : 2009/09/20

تارقاتقۇچى : چوغدىل بلوگى http://choghdil.blogbus.com